

ISBN: 978-625-7014-47-2

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 257

Felsefe-Bilim

Editör

Yusuf Genç

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Ayşegül Türker

Mizanpaj

İrem Sönmez

1. BASKI

Mart 2020
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad.

No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok

Kat: 2 34310 Haramidere -

Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452

Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Anlamı Tamamlamak

İslam Düşünce Geleneğinin Anadolu
Coğrafyasındaki Bileşenleri

Râzî Geleneği
Hanefî-Mâturîdî Gelenek
Mâverâünnehir Tasavvufu
İbnü'l-Arabî Geleneği

Ö M E R T Ü R K E R

KETEBE

Ömer Türker

1997 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1999 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Mukatil b. Süleyman'ın Tevil Anlayışı" başlıklı, erken dönem Kuran tefsirinin bilgi teorisi açısından teorik çerçevesini inceleyen yüksek lisans tezini tamamladı. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin Tevil Anlayışı: Yorumun Metafizik, Mantıkî ve Dilbilimsel Temelleri" başlıklı doktora tezini tamamladı. 2005 ve 2012 tarihleri arasında İSAM'da araştırmacı olarak çalıştı. Nisan 2012'den itibaren Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Felsefesi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı ve halen bu görevini sürdürmektedir. *İbn Sînâ Felsefesinde Metafizik Bilginin İmkânı, İslam'da Metafizik Düşünce, Erken Dönem Tefsirlerinde Tevil Sorunu, Varlık Nedir?, Ahlâk* başlıklı kitaplarının yanı sıra Fârâbî, İbn Sînâ, Gazzâlî, Fahreddin er-Râzî ve Seyyid Şerif el-Cürcânî gibi önde gelen filozof ve düşünürlerden çevirileri bulunan Ömer Türker'in çalışmaları, metafizik ve bilgi teorisi üzerine yoğunlaşmıştır.

İçindekiler

Önsöz.....	7

1. BÖLÜM: ANLAMAK

1. İslam Düşüncesinde Naklî ve Aklî İlimler Ayrımı	11
A. Dil Bilimleri.....	19
B. Şerî Bilimler.....	21
C. Aklî Bilimler.....	27
2. Nerden Çıktı Bu Felsefe?	35
3. “İslam Felsefesi” Terkibinden Ne Anlamalı?	41
4. Ehl-i Sünnet: Fırka mı Yoksa Tavır mı?	47

2. BÖLÜM: KEŞFETMEK

1. Gelmeyen Gelenek ve Bilmeyen İrfân: Nazarî Düşünce Geleneğimizin Bileşenleri.....	55
2. Hanefî-Mâtürîdî Geleneğin Hususiyetleri	61
3. Türkistan Ve Mâverâünnehir Tasavvufu.....	69
4. İslam’da Eleştirel Düşüncenin Yöntemleşmesi: Fahreddîn Râzî Geleneği.....	75
5. İbnü'l-Arabî Geleneği.....	81

3. BÖLÜM: DÜŞÜNMEK

1. Sahi Neydi Var Olmak?	95
2. Benlik ve Mesuliyet: Anlamı Anlamak.....	101
3. İman ve Kaygı: Allah'a Yakınlığın Uzaklığı.....	107
4. İlahî İsimleri Bilmek.....	113
5. İlahî İsimleri Konuşmanın Teorik Çerçevesi.....	119
6. Mutezilî Bir Esmâ-i Hüsnâ Şerhi: Kâdî Abdülcebbar'ın İlahî İsimler Teorisi	125
7. Mâturîdî'nin İlahî İsimler Şerhi	137
8. Filozofların İlahî İsimler Şerhi	143
9. İbnü'l-Arabî'nin İlahî İsimler Şerhi	151

4. BÖLÜM: GÖRMEK

1. Nübüvvetin İmkânı	161
2. İman ve İdrak: Nübüvvet Bize Neyi Verir?.....	167
3. Kelam Geleneğinde Nübüvvet Nasıl Ele Alındı?	173
4. Felsefe Geleneğinde Nübüvvet Meselesi	181

5. BÖLÜM: YAŞAMAK

1. Fazilet ve Edep: Yücelmenin Anlamı	191
2. Meleke mi İzâfet mi: Ahlâkî Niteliklerin Doğası	197
3. Dindarlık ve Ahlâk İlişkisi.....	203
4. Ameli Hakk'a Taşımak ve Amelle Hakk'a Yaklaşmak.....	207

Önsöz

Son iki yüz yılda dünyayı açıklamayı üstlenen bilimsel teorilerin yanı sıra toplumsal ve siyasi düzenin de köklü bir şekilde değişmesi, İslam'ın klasik dönemini inşa eden görüş ve teorilerden uzaklaşmamıza yol açtı. Yeni dönemin baş döndürücü tesiriyle desteklenen bu kontrolsüz uzaklaşma, toplumsal belleğimizde, üstesinden gelinmesi, bir neslin vüsatını aşan bir hoşnutsuzluk oluşturdu. Bu sebeple klasik İslam düşüncesinin sadece bilgi dağarcığını değil, aynı zamanda ilgilerini de önemli ölçüde yitirdik. Özellikle 1990'lardan sonra ilahiyat sahasındaki çalışmalar, İslam düşünce geleneği hakkında birikimimizi artırsa da hâlâ genel okur için klasik dönem kayıp bir miras durumundadır.

Bu kitap, özellikle Anadolu coğrafyasında Selçuklulardan modern döneme kadar hâkim olan İslam düşünce geleneğini kısaca tanıtmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu amaçla önce klasik dönemde İslam dünyasında cari olan bilimlerin genel bir tanıtımı yapıldı. Ardından klasik dönemden tevarüs ettiğimiz düşünce geleneğinin bileşenleri kısaca ama bütün olarak ortaya konuldu. Sonrasında tevhid, nübüvvet ve ahlâk hakkında bu geleneğin duyarlılığını fark etmemizi sağlayacak temel meseleler ele alındı. Kitapta yer alan bazı yazılar, daha önce *Cins*

*Dergisi'*nde yayımlanmıştı. Ama bölümlerin çoğunluğu, temel meseleleri ayrıntılandırmak amacıyla, bu kitap için yazılmıştır.

İslam düşünce geleneğini oldukça farklı açılardan tanıtmak mümkündür. Bu çalışma, daha ziyade genel okuru dikka-te almakta ve teori ile tarihi birleştirerek anlatmayı yeğlemektedir. Bu sebeple okuyucu, dinî ve aklî ilimlerin genel anlatısından sonra kelimeler, felsefe ve tasavvuf geleneklerinin Tanrı ve peygamberliğe ilişkin görüşlerini bulacaktır. İslam düşünce geleneği farklı metafizik tavırlar içermektedir. Kuşkusuz bu, onların nübüvvetin mahiyeti ve işlevine dair açıklamalarını farklılaştırmıştır. Her ne kadar 13. yüzyıldan itibaren farklı gelenekler arasında bir yakınlaşma olmuşsa da modern döneme kadar ana tavırların varlığını koruduğunu belirtmek gerekir. Ahlâk da metafizikle irtibatlı olduğu ölçüde, derinliğinde farklılıklar barındırır. Fakat tevhid ve nübüvvetin açıklamasında farklılıkların devam etmesine rağmen, ahlâk alanında bilhassa Gazzâlî'den sonra ortak çerçeve ve anlatıya ulaşılmıştır. Bu sebeple kitabın ahlâka dair son bölümünde neredeyse bütün gelenekler tarafından kabul gören ortak ilkeler dikkate alınmış, sadece sûfiler ve işrâkî filozofların amelle yetkinleşmek düşüncesini özetleyen bir bölüm eklenmiştir.

Son olarak bu kitap, Ketebe Yayınları editörlerinden sevgili dostum Yusuf Genç'in katkılarıyla elinizdeki hali aldı. Yusuf Genç genel okuyucunun hassasiyetlerini dikkate alarak hem kitaba eklenmesi gereken bölümlerin tespitinde hem de bölümlerin ana başlıklarının belirlenmesinde katkı sağladı. Kendisine minnettarım. Yine *Cins*'teki yazılarımı kitap haline getirmeye beni ısrarla teşvik eden ve kitabın son okumasını yapan sevgili eşim Ayşegül'e teşekkür ediyorum. Kitabın yayına hazırlanmasında emeği geçen Ketebe Yayınları'nın bütün çalışanlarına teşekkür ediyorum. Kitap, içerdiği meselelere yönelik ilginin artmasına vesile olduğu ölçüde kendimi bahtiyar addederim.

Ömer Türker

1. BÖLÜM:

ANLAMAK